

Petar Strčić

Bernardin Frankopan i njegovo doba

Prilog za sintezu povijesti o vrhuncu srednjovjekovnoga razvoja i početka borbe za opstanak Frankopana i hrvatskoga naroda

Jedan od pet najznamenitijih rodova u povijesti Hrvata su knezovi Krčki, potonji (i) Modruški, Vinodolski, Senjski itd. Dali su i hrvatske potkraljeve/banove, danskoga kraljevskoga namjesnika u Švedskoj, nadbiskupa u Mađarskoj, generala Vojne krajine, diplomate, književnike, graditelje, itd. Kao potomci antičke rimske patricijske obitelji, početkom 12. st. postaju mletački lenski posjednici veoma bogatoga sjevernojadranskoga o. Krka, a u 15. st. potvrđuje im papa i srodnici u Rimu da su Frankopani. S o. Krka prikupljaju posjede i po drugim otocima te u unutrašnjosti Hrvatske, u susjednim i drugim europskim zemljama. U nekim komponentama postaju i samostalni feudalci. Od 15. st. osobito stradavaju od napada Mletačke Republike, Osmanlija, Korvina i Habsburga. Zadnjega iz Hrvatske pogubili su Habsburzi u 17. st. te zaplijenili posjede. Među njima je osobito važan/istaknut Bernardin (15/16. st.), no njemu se dugo u historiografiji nije pridavala zaslužena pažnja, iako ga je već 1901. hvalio najveći povjesničar frankopanskoga roda, V. Klaić, te je i veliko svoje djelo o njima završio upravo s Bernardinom, hvaleći ga. Konačno, god. 2008. u Ogulinu je priređen znanstveni skup o njemu i tadašnjoj Hrvatskoj u borbi za opstanak¹.

1 U bilješkama se samo povremeno nadopunjuje ili iznimno komentira ono što je rečeno u sadržaju članka, te se zato — u načelu — ne donose vreća i literatura; oni se nalaze na kraju članka, u popisu (usp. tamošnju napomenu na početku popisa toga užega izbora radova).

I.

1.

U životu² svih etnosa i naroda na zemlji ima i poveći broj pojedinaca, pa tako i obitelji i rodova koji su najznamenitiji i osobito zaslužni i u susjedstvu ili čak daleko izvan svoje zavičajne sredine³. Takvih ima i među Hrvatima u Hrvatskoj i na hrvatskom prostoru izvan svoje zavičajne sredine. Stoga se redovito u vrelima i predajama, ali i u povijesnoj i drugoj literaturi na hrvatskim prostorima i izvan njih redovito kao najznamenitije apostrofira pet obitelji/rodova; to su Trpimirovići kao hrvatski kneževi i kraljevi, Kotromanići u Bosni, također kao vladari — oba roda su dinastije u srednjem vijeku, zatim visoki aristokrati Zrinski i Frankopani, ali i kao visoki državnici, ratnici, književnici, pa graditelji itd. u srednjem i novom vijeku, te Mažuranići kao političari, prosvjetni djelatnici, umjetnici itd. u novom vijeku. Od tih pet najznamenitijih hrvatskih obitelji i rodova, čak tri su iz primorskoga dijela Hrvatske na obali Jadrana — Trpimirovići u Dalmaciji, te Frankopani/Frankapani na o. Krku i Mažuranići u susjednom Novom Vinodolskom, oba u kvarnerskom dijelu Hrvatske.

Među tih pet najznamenitijih rodova/obitelji, ali i među drugima u Hrvatskoj i na drugim hrvatskim prostorima, Frankopani su ipak najspecifičniji. Naime, nisu — kako ih se pokatkad smatra — slavenskoga, odnosno hrvatskoga podrijetla; oni su jedini među spomenutima romanskoga podrijetla, i to iz samoga Rima. Zatim, jedina je obitelj s obje strane obale Jadranskoga mora, koja se održala čak šest stoljeća na tom prostoru, i to na tako visokoj državnoj, društvenoj i drugoj razini.

2 Ovaj je članak ponešto nadopunjeno i prošireno priopćenje koje je pod naslovom »*Bernardin Frankopan i njegovo doba. Vrhunac srednjovjekovnog razvoja i početka borbe za opstanak Frankopana i hrvatskoga naroda uopće*« pročitano na Znanstvenom skupu »*Bernardin Frankopan i njegovo doba*«. Simpozij su organizirali Razred za društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, i Katedra Čakavskoga sabora Modruše u Ogulinu, 4. i 5. rujna 2008. godine; referat je podnesen 4. rujna.

3 Ovdje samo kao jedan od više primjera navodim Johna Owena Dominisa iz obitelji/roda znamenitoga nadbiskupa i znanstvenika Markantuna Dominisa s o. Raba, koji je bio princ i muž posljednje vladarice Havajskoga Kraljevstva i do svoje smrti stvarni upravitelj te Monarhije na Pacifiku. Tek kad je Dominis preminuo, Amerikanci su uskoro kraljicu skinuli s prijestolja, država izgubila samostalnost i postala jedna od zvjezdica na državnoj zastavi SAD-a, kao njezina savezna država. No npr. zgrada u kojoj se nalazi sjedište američkoga guvernera te savezne države SAD-a, i danas se zove »*Palača Dominis*«. U nas se, međutim, veoma malo zna o tom velikanu, ali dobro poznatom po Tihome oceanu i u SAD-u. Tek nedavno je u nas objavljena prva knjiga o njemu: Vinko Ribarić, *Rabljanin de Dominis, Njegova Kraljevska Visost — Prince Consort Havaja*, Rijeka, 2008.

Štoviše, taj se rod (obitelj) stigao afirmirati i u drugim područjima Europe. I upravo je njoj sam papa — što je rijedak slučaj čak i s vladarskim dinastijama/monarsima — u 15. st. potvrdio veoma visoki, štoviše — patricijski status iz razdoblja antičkoga staroga Rima. To su im priznali, uključujući i srodstvo, još i tada živući rimski Frangipani/Frangepani⁴. Ali, ima i onoga u njihovoj povijesti, pa i pojedinaca, što je od kapitalne vrijednosti čak i danas za Hrvatsku i susjedne zemlje.

2.

U razdoblju definitivnoga propadanja Hrvatskoga Kraljevstva, pa i njegova brzoga raspada potkraj 12. stoljeća, sve snažnija i ofenzivnija Mletačka Republika na hrvatskoj obali Jadrana prisvojila je i najbogatiji otok na Jadranu — o. Krk.⁵ Mletački duždevi Michieli, i sami kao izbjeglice i podrijetlom Frangepani/Frangipani iz Rima, uskoro, u prvoj polovici 12. stoljeća, u leno su o. Krk predali svomemu frangipansko/frangepanskom rođaku Dujmu, i to za relativno jeftino novčano podavanje (očito kao bliskome rođaku), iako je otok najveći i stoljećima bio jedno od najbogatijih područja na istočnoj obali Jadrana i među otocima.

To se dogodilo ubrzo nakon što su hrvatski benediktinci upravo na o. Krku stvorili grandiozni kameni spomenik — *Bašćansku ploču*, koja je postala prvi krsni list Hrvata na hrvatskom jeziku i pismu/glagoljici⁶. I ono što je napose zanimljivo, ali i osobito važno — ti došljaci s Apeninskoga poluotoka, tj. Frangepani/Frangipani uskoro su se poistovjetili sa svojim apsolutno većinskim podložnicima, dakle Hrvatima, a ne i s onom romanskom manjinom, koja je preostala i živjela uglavnom samo u gradu Krku⁷.

4 Na hrvatskome jeziku, na glagoljici i latinici nazivali su se ili su zvani *Frankapani* i *Frankapani* (ima naziva i na latinskom, talijanskom i drugim jezicima). Već je prvi, Nikola, koji je dobio papino i srodničko priznanje, u samom Rimu zvan *Frankapan*. Posljednji su se u Hrvatskoj, u 17. stoljeću, na hrvatskom jeziku zvali i pisali Frankopani. Tako ih zove i narod, sve do danas.

5 Razdoblje je to kraja i početaka 11. i 12. stoljeća.

6 O tome spomeniku postoji opsežna literatura; usp. zbornik radova *Bašćanska ploča*, sv. 1. i 2, JAZU, Povijesno društvo o. Krka, Povijesno društvo Rijeka, Zagreb, Krk, Rijeka, 1988.

7 Otok i ostale susjedne krajeve u poznato povijesno vrijeme nastavali su i ilirski Liburni; njih su u počecima Kristove ere pokorili Rimljani i uključili u svoje Rimsko Carstvo. U razdoblju raspada i propasti njegova zapadnoga dijela, u velikoj »seobi naroda« ovamo s istoka stižu i prvi Slaveni, potonji Hrvati u današnjoj Hrvatskoj i na drugom hrvatskom prostoru. Prvi su put zabilježeni 599. god. u dokumentu Sv. Stolice; tu prvu pojavu iduće god. 600. potvrđuje i papa Grgur Veliki, i to u Istri, dakle nadomak o. Krka. I upotrebu prve stalne staroslavenske/starohrvatske Službe Božje u Katoličkoj crkvi njezin papa je dopustio u susjednom Senju (1248.), a gotovo odmah i na o. Krku, benediktincima podno Omišlja (1252. godine).

Štoviše — ti su Romani, iz samoga Rima, centra svekolikoga romanstva⁸, čak napustili svoje prvo, frangipansko/frangepansko prezime, te su se od dolaska u Hrvatsku, na o. Krk, dakle od početaka 12. do početaka 15. st. nazivali knezovi Krčki, pa i kasnije, kad su se prozvali i Frankopani. Tako ih zovu i drugi, kasnije uz prezime Frankopani, kada se — već i do tada i kasnije — nazivaju i knezovi Modruški, Vinodolski, Senjski itd., vremenski onako kako su od 13. st. dalje stjecali nove posjede. Tako su na otoku Krku i drugdje, po drugim otocima i na kopnu ostale Hrvatske, gdje god im se prostirala velika feudalna državina ili su imali manje ili veće lenške i druge posjede, postali i ostali — upravo — nevjerojatno uporni i hrabri branitelji staroslavenske/starohrvatske Službe Božje, zatim prvoga hrvatskoga jezika općenito — čakavštine, te prvoga hrvatskoga pisma — glagoljice; a ta tri fenomena, u to doba i sve do danas najveće su uporište imali u Istri, Kvarnerskom primorju i sjevernoj Dalmaciji⁹. Najčvršći pak temelj bio im je baš na o. Krku i na obalnom dijelu Kvarnera, zatim u modruškom i senjskom području. Tako su knezovi neposredno, svojom moći pomogli stvoriti i razviti najveću glagoljašku kulturnu, pravnu i drugu baštinu, dakako, hrvatsku¹⁰. A ta vidljivo čuva i danas nacionalnu hrvatsku posebnost nekadašnje državine knezova Krčkih, potonjih Frankapana/Frankopana¹¹.

Važno je to istaknuti, jer su ti sjevernojadranski prostori povremeno i teže bili ugroženi od mađarskih, njemačko/austrijskih, talijanskih i francuskih vladajućih struktura¹². Ta ugroženost — čak i okupacijama i ratovima kojih je bilo i u naše

8 Petar Strčić, *Prilog o porijeklu Frankapana/Frankopana*, Rijeka, VI, 1, Rijeka, 2001, str. 49–104, i *Rodoslovlje Frankapana/Frankopana*, Rodoslovlje, I, 1, Zagreb, 2006, str. 13–22.

9 Literatura je bogata. Bilo je i talijanaško–talijanskih iredentističkih pa fašističkih kraljevskih talijanskih progona od njihovih vladajućih struktura u 19. i 20. stoljeću. Usp. o tome jednu od prvih knjiga u samoj Istri, kojoj je autor svećenik i narodni preporoditelj Vjekoslav Spinčić: *Slavensko bogoslužje u Istri*, Pula, 1913.

10 Usp. Baščanska, n. dj., te Vjekoslav Štefanić, *Glagoljski rukopisi o. Krka*, Zagreb, 1960, i *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, I. dio, *Uvod, biblija, apokrifi i legende, liturgijski tekstovi, egzorcizmi i zapisi, molitvenici, teologija, crkveni govori (homiletika), pjesme*, Zagreb, 1969, II. dio, (...), *Zbornici različitog sadržaja, regule i statuti, registri, varia, indeksi, album slika*. 1970.

11 Napose u 19. st. počeli su biti ugroženi od silovita talijanaško–talijanskoga iredentizma vladajućih struktura u pokrajini austrijskoga dijela Habsburške Monarhije, u Istri s Kvarnerskim otocima; no, na o. Krku Sv. Službu i glagoljanje uspio je spasiti Slovenac dr. Anton Mahnič (Mahnić), krčki biskup. Usp., npr., Anton Bozanić, Petar Strčić, *Mahnič i njegova Staroslavenska akademija. U povodu prijenosa posmrtnih ostataka krčkog biskupa dr. Antuna Mahnića iz Zagreba u Krk*, 23. studenoga 2002, Krk 2002, i posebice *Izbor literatura* na str. 87–96.

12 Evo, kratko, kao primjer zlehude povijesne sudbine frankopanskoga Krka u 19. i 20. stoljeću. Naime, u početcima 19. st. okupirala ga je Napoleonova Francuska; zatim, do svojega raspada 1918. drži ga

dane¹³ — politički se osjeća i danas¹⁴. Ali, knezovi su od svojih početaka u Hrvatskoj sačuvali, a upravo su u Bernadinovo doba morali i oštrije nastojati sačuvati svoju teško ugroženu državinu i druge posjede, a time i etničku, hrvatsku zasebnost tadašnje Hrvatske, Slavonije i Dalmacije; pa čak i u silovitim, ratnim sudarima s njima već poznatim germanstvom, romanstvom i ugarstvom sa sjevera i zapada, ali i neočekivanim osmanstvom s istoka.

II.

I.

Nema potrebe ovdje detaljnije podsjećati na to — što je odavno poznato i iz objavljenih vrela i literature — da je obitelj dala svoje pripadnike u vrijednosnome rasponu od više hrvatskih (čak) potkraljeva/banova, pa (čak) i jednoga danskoga kraljevskog namjesnika u Švedskoj; među knezovima se, npr., nalazi i upravitelj polovice (današnje) Slovenije, nadbiskup u Mađarskoj, general Vojne krajine u Habsburškoj Monarhiji, itd. Tu su i brojni graditelji, pa književnici/umjetnici, diplomati, itd., ali, kako to život nosi sa sobom, i utamničeni, žrtve — itd. Žene su im bile i pripadnice vladarskih dinastija.

Habsburška Monarhija. Kratko je u okviru Države Slovenaca, Hrvata i Srba (sjedište je u Zagrebu). Okupirala ga je 1918. Kr. Italija. G. D'Annunzio ga nije uspio uklopiti u svoju kratkovremenu prvu fašističku »državu« na svijetu, jer su ga istjerali sami otočani, pa je to prvi antifašistički oružani uspjeh također na svijetu; ali ti su prvi fašisti ipak uspjeli devastirati grobnicu Ane Katarine Frankopan u crkvi franjevačkoga samostana na krčkom o. Košljunu. U Kr. SHS/Jugoslaviji je jedini od Kvarnerskih otoka od 1920. do 1941., kada ga je kratko okupirala fašistička Kr. Italija, a njezina NDH ga se u korist Rima odrekla te iste godine. Od 1943. do 1945. god. okupiran je od nacističkoga Velikonjemačkoga Reicha. Usp., npr., Mihovil Bolonić, Ivan Žic, *Otok Krk kroz vjekove*, 1. izd., Krk, 1977, 2. izd., Zagreb, 2002.

- Opće je poznato, ali i ovdje treba podsjetiti: neoiredentistički/neofašistički ostatci u prekojadranskoj Republici Italiji i danas smatraju istočnu obalu Jadrana talijanskom, kao i nekada iredentisti i fašisti, koji su — rekostmo u prethodnoj bilj. — dijelove držali okupiranima i u 20. stoljeću. Za nekadašnjim frankopanskim posjedima u Hrvatskoj također u naše dane ratom su posegnuli velikosrpski/neočetnički/neofašistički agresori. Danas i međunarodnopravno počeli su se javljati i velikoslovenski nacionalisti iz Republike Slovenije..
- Osim neposredne velikosrpske oružane agresije potkraj 20. st. i na nekadašnje frankopanske posjede, upravo sada, u počecima 21. stoljeća — ponavljam namjerno — traje velikonacionalističko slovensko posezanje za dijelom Istre i drugoga hrvatskoga prostora, pa čak se i za o. Krk govori da je nekada bio — slovenski!

Nadopunivši sa znatno većim brojem pripadnika obitelji njezinu rodoslovnu tablicu, koju je prvi 1901. god. objavio istaknuti hrvatski historiograf Vjekoslav Klaić¹⁵, na mojih oko 200, među deset najznamenitijih i najzaslužnijih jedini sam donedavno ubrajao Bernardina; tako je moja objavljena studija iz 1999. godine, nažalost, ostala i jedina zasebna o njemu do sada u historiografiji uopće¹⁶. Utoliko više je važan spomenuti znanstveni skup u Ogulinu na kojemu se toga kneza s pravom, ali i s uvažavanjem stavlja na prvo mjesto.¹⁷ Postavlja se pitanje: zašto?

2.

Uobičajeno je — napose u publicistici, dakle u brojnih autora općega zanimanja, da kad netko ili nešto stradava ili propada — traže točnoga krivca ili određene krivce toj nedaći ili tragediji. I upravo za Bernardinovi čak osam desetljeća života, a rođen je oko 1453/4. i preminuo oko 1530. godine, traje ne samo teška nepogoda već ona prava katastrofa, koja je za više sljedećih stoljeća i bitnije utjecala na znatno stagniranje i nazadovanje političke i gospodarske situacije te etničko–narodnosnoga života Hrvata, napose u Hrvatskoj poznatoj kao Banska; jer, hrvatski je prostor stoljećima raskomadani, a od Bernadinova vremena čak i unutar Habsburške Monarhije (od početaka 16. st.) na njezin austrijski i mađarski dio te na Vojnu krajinu; zatim izvan nje, na dio u Hrvatskoj i drugi hrvatski prostor u okviru Mletačke Republike i Osmanlijskoga Carstva. Samo je mali dio na jugu primorskoga dijela Hrvatske bila Dubrovačka Republika, čije su vladajuće strukture stoljećima gotovo na čudesan način uspijevale održati koliku/toliku samostalnost. Pa je među Hrvatima u 15. st. nađen i jedan od glavnih dežurnih krivaca za tu katastrofalnu situaciju, a to je trebao biti upravo — knez Bernardin Frankopan.

Radilo se, zapravo, o jednoj oružanoj bitki, koja nije bila i sasvim presudna u hrvatskoj povijesti u cjelini, već za dio hrvatskoga plemstva uglavnom u Banskoj

15 Tablica — *Rodoslovlje krčkih knezova Frankopana (od god. 1118–1671.)* — priložena je na kraju knjige Vjekoslava Klaića, *Krčki knezovi Frankapani. Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do 1480.)*. Sa 41 slikom i rodoslovnim tablom Frankapanâ. Zagreb, 1901. Knjiga je — također s tom tablicom/rodoslovljem — u Krku i Rijeci pretiskana 1991. godine, i to s mojim pogovorom: *Klaićev pristup fenomenu krčkih knezova Frankopana*. Knjiga je preštampana u 3 izdanja, a nakladnici su Izdavački centar Rijeka, *Biblioteka Fluminensia*, sv. 3, te Povijesno društvo o. Krka, *Krčki zbornik*, sv. 25, i *Posebna izdanja* toga Društva, sv. 19.

16 Petar Strčić, *Prilog životopisu Bernardina Frankopana (s izborom literature)*, Sv. Vid, Zbornik, 4. Rijeka, 1999, str. 21–51. Pregledani *Izbor literature*, str. 21–51, ima 261 bibliografskih jedinica.

17 Usp. bilj. 2.

Hrvatskoj, ali je vremenom — kao i toliko toga u Hrvata — postala kulturna i simbol stradanja Hrvata uopće te poticaj otporu stranim osvajačima i u idućim naraštajima hrvatskoga naroda. A Bernadin, iz ozaljskoga dijela frankopanskoga roda, na kršćanskoj je strani postao jedan od glavnih krivaca za njezin slom. I to samo zato, jer je u zaista sudbonosnoj bitki za znatan dio hrvatskoga plemstva i njegovih podložnika uglavnom iz Banske Hrvatske — na Krbavskom polju s Osmanlijama rujna 1493. god. knez Bernardin uspio — spasiti život!

A nije hrabro poginuo kao jedan drugi Frankopan, Ivan, a čak nije postao ni (privremeni) rob silovitih »nevjernih« osvajača, kao treći Frankopan, Nikola.

Međutim, u literaturi nije krivac i Franjo Berislavić, čiji je odred prvi slomljen; no, taj se viđeni aristokrat također spasio, nije ni on zarobljen, te je, potom, postao čak i jajački ban u Bosni; ali, nije spominjan kao krivac za nesretan ishod bitke.

A i da se ne govori o hrvatskom banu Imru ili Emeriku Derencényiu, koji je bio Mađar. A već 1561. god. kroničar Tomašić pisao je da je u njega bilo »više smjelosti kod savjetovanja, negoli snage kod izvedbe stvari (...)«.

Osmanlije su, na kraju pljačkanja gornjih krajeva, usput, skrenuli na jug, na Modruš — kneza Bernardina. A kada ga nisu uspjeli slomiti, krenuli su dalje, do Udbine. Derencényiu su pravodobno Frankopani — stekavši dobro i krvavo iskustvo u borbama s Osmanlijama — preporučili i nagovarali ga da se ne ide na frontalni način u bitku, i to na ravnom polju, i k tomu još protiv očito daleko brojnijih protivnika na konjima. Ratnička i vojnička nesposobnost toga vrhovnoga kršćanskoga zapovjednika bitno je pridonijela katastrofi — ističem ponovo — dijela hrvatskih plemića i njihovih podložnika, koje su se našli na zaista krvavom Polju. No, taj je Mađar u hrvatskoj legendi o tom stvarnome pokolju dijela hrvatskoga plemstva i drugih ratnika, pa čak i u dijelu ozbiljne povijesne literature, postao ni više, ni manje, već časn hrvatski i kršćanski heroj, čak i s hrvatskim imenom i prezimenom — »Mirko Derenčin«! Ali, pri tom ne govori se i rijetko piše u literaturi kako je Jakub–paša, gotovo netom prije bitke na Krbavskom polju, čak oružanom borbom nastojao slomiti upravo — Bernardina! Rekoh, njegov Modruš, a tek s njega, zatim, vođa islamske vojske Jakub–paša spustio se do Udbine.

Krbavska je bitka, međutim, bila samo jedna od bitnih, zaista krvavih tragedija da zemlja — tadašnja Hrvatska — u sljedećim desetljećima nastavlja živjeti u gotovo kataklizmičkoj situaciji. A bitka je pretvorena u mitski pojam, na čelu čak i s mitskim vojskovođom, u opravdanoj borbi za slobodu i život sa silovitim osvajačem, što je, dakako, i lijepo i korisno u svakoj legendi. No, ipak je krajnji nonsens da je taj zaista nesretni, ali i vojnički nesposoban »vojskovođa«, koji je bio čak i antifrankopanski, dakle antihrvatski nastrojen, zaista nesretni Imra ili Imre ili Emerik Derencényi,

koji nije bio Hrvat već Mađar, u legendi pretvoren — u junaka! K tomu još i u hrvatskoga heroja, u Hrvata — »*Mirka Derenčina*«! A da se Bernardina Frankopana javno krivi, jer je, eto, spasio život, a nije poginuo ili postao rob, ali ne krivi se i Berislavića komu je to također uspjelo.

Dakako, mitovi/legende su jedno, oni su i potrebni za očuvanje nada u idućih naraštaja u sličnim i drugim nepogodama i tragičnim situacijama. Ali, znanstvena i stručna historiografija — sasvim je nešto drugo. Pogotovo zato, jer postoje — vrela, pa i o Krbavskoj bitki. Stoga nije jasno zašto taj drugi dio hrvatske, dakle znanstvene i stručne historiografije nije ocijenio Krbavsku bitku drukčije, a napose Bernardinovu ulogu u njoj, već je prednost dala mitu providnoga sadržaja?

Pri tome, poznato je i sljedeće — napose to mora biti profesionalnim historiografima: vođa apsolutnih pobjednika na Krbavskome polju, Jakub–paša, nikako nije mogao zaboraviti jedino — Bernardina. Jer, taj se jedini održao boreći se do kraja bitke — Bersilavić je ranije, doslovce pobjegao, te se knez održao — na nogama. Stoga su ga, kao očito natprosječno sposobnoga i hrabroga ratnika, siloviti osvajači nastojali slomiti i u idućemu razdoblju, čak iako Osmanlije u cjelini od toga nisu imale koristi. A pogotovo ne sam Jakub–paša, osobno; jer ionako je iz Bosne i Hrvatske kretao na znatno uglednije mjesto, u daleku Rumeliju.

Svejedno, međutim, čak i u znanstvenom i stručnom dijelu hrvatske historiografije stvorena je svojevrsna negativna ocjena samo povijesne uloge Bernardina. A takvom stvaranju atmosfere među prvima je osobito počeo pridonositi Ivan Kukuljević Sakcinski, inače jedan od najzaslužnijih te najplodnijih hrvatskih historiografa u 19. stoljeću, te najuglednijih uopće. Naime, Kukuljević je 1885. god. objavio tekst, u kojem je za glavnu junakinju toga svoga rada odabrao baš Beatricu, kćerku kneza Bernardina. Napose je negativnomu stajalištu prema knezu pridonio dalje, u 20. st. svojim zaista sjajnim umjetničkim talentom i Milutin Cihlar Nehajev, književnik, koji je kneževu sudbinu u znatnoj mjeri projicirao kao tobožnju nesretnu sudbinu u liku Bernardinova sina Krste; ali ovaj mu je pozitivna osoba.

III.

1.

Bernardin je bio sin Isothe ili Elizabete, pripadnice jedne od najmoćnijih tadašnjih europskih vladarskih kuća, ferarske vladarske dinastije D'Este na Apeninskom poluotoku. Otac mu je bio njezin muž Stjepan, hrvatski ban, koji je uspio učvrstiti

tada znatno uzdrmane frankopanske redove zbog teških unutrašnjih obiteljskih razdirajućih sukoba i komadanja na više loza velike državine u manje gospoštije i posjede. To se događalo nakon smrti utjecajnoga oca Nikole, bana i prvoga s prezimenom Frankapan/Frankopan; teške neprilike počinju knezovi imati i zbog stalnih napada Osmanlija, zatim i neprijateljskoga/oružanoga odnosa hrvatsko–ugarskih kraljeva Žigmunda Luksemburškoga i Matije Korvina prema Frankopanima. Stjepan je pokušao sanirati i prilike u Banskoj Hrvatskoj općenito, napose nakon krvavoga Žigmundova obračuna sa Stjepanovim bratom i najstarijim tadašnjim Frankopanom, banom Ivanom¹⁸. Ta se nesreća odvijala nakon silovita rasta moći grofova Celjskih i Talovaca, zatim dolaska Osmanlija 1463., i to već u godini osvajanja Bosne i do ostataka frankopanskoga Senjskoga kneštva. Bilo je to uskoro nakon što je knezovima kralj Korvin bio oteo Senj, jer je bio veoma bogato prometno središte na Jadranu i u ostalom Sredozemlju.

U tim iznimno teškim danima za cijeli rod te za svoju obitelj, pa tako i za sebe samoga, tražeći izlaz u nepogodi i pomoć, Stjepan se okreće prema Zapadu, prema Habsburzima, koji su u usponu. Štoviše, u tom nevremenu — kada lako može stradati svatko — spašava jedinoga svojega sina, i to tako da mladoga Bernardina šalje što dalje od poprišta stalnih nesreća u Hrvatskoj, ravno tim Habsburzima.

Bernardin kao dječak, dečko i mladić nije se izgubio u mirnoj i raskošnoj habsburškoj sredini, u Austriji i drugdje; štoviše, kao paž i na druge načine aktivno stječe razna iskustva, pa tako i vrhunske ratničke vještine u brojnim viteškim natjecanjima. K tomu još — nadasve — i prati zakulisne načine podmetanja i varanja, dvosmislene govore i razgovore, što će, potom, pretvoriti u svoja veoma korisna politička, politikantska, diplomatska i druga znanja. Mogao je, ali nije htio ostati u stranome svijetu. Stečena iskustva znatno su mu pomogla kad se vratio u zavičaj, jer očito se želio vratiti, a ne ponijemčiti. Osim toga, očito je s tom odlukom i kasnijim odnosom prema Habsburgovcima vidljivo da mu se nije svidio njihov način života i djelovanja, te isto ponašanje i njihove vladajuće strukture. Osim toga, veoma je očito da je i neposredno, osobno želio pomoći svomu zavičaju.

2.

Vrativši se u zavičaj, i kao pravi Frankopan nastojeći se održati na višoj razini, rano je ocijenio da je korisno biti u službi kralja čije je monarhije bila dio i njegova

18 Ivan VI. Anž, Hanž, bio je povratnik iz Švedske, gdje je bio namjesnik kralja Danske, inače vladara skandinavske Karlmarkske unije.

državina. Tako, već kao mladić vješto se ubacuje čak i u blizinu Korvinu, na njegov dvor. Možda je ocijenio da će, npr., uspjeti vratiti Senj. Štoviše, čak s tim silovitim kraljem ratuje i protiv Habsburga. A toliko je postao osoba monarhova osobita povjerenja da se nalazi čak u poslanstvu koje je iz Napulja, iz tamošnjega Kraljevstva dovelo novu kraljevu ženu, princezu Beatricu. Štoviše, tu je taj Frankopan upoznao i kraljčinu sestričnu Louisu, također princezu iz aragonske vladajuće dinastije u Španjolskoj, koja će mu postati čak i žena.

Sve to zaista blisko, čak i korisno razdoblje mladoga kneza s hrvatsko–ugarskim monarhom, ipak nije pridonijelo da Korvin Frankopanima vrati još uvijek veoma bogati Senj; naime, kralj će ga uklopiti u, iz Banske Hrvatske izdvojeno, zasebno područje, u Vojnu krajinu, koja se proteže sve do Rumunjske i treba braniti ostali dio Kraljevstva od Osmanlija. Štoviše, kralj svojom nespretnošću i lošom politikom svojih političkih i vojnih savjetnika znatno je pridonio da Mlečići (Mlečani) definitivno (1480.) knezovima Krčkima otmu isto tako još uvijek veoma bogati o. Krk, njihov patrimonij i prvu postojbinu na Jadranu¹⁹. Ipak, Bernardinova ozaljska obiteljska loza uspijeva dobiti potvrdu vlasništva još uvijek bogatoga i prostranoga primorskoga posjeda, Grobničke pa i Hreljinske gospoštije s lukom Bakarac, a također i posjede u kontinentalnoj Hrvatskoj — Modruš, Tržan, Ozalj, Ribnik, Dubovec, itd.

I još nešto. Kao što su se i Bernardinovi predci mudro prilagođavali situaciji i udovoljavali podložnicima, o čem govori čak i u europskim razmjerima moderan *Vinodolski zakon* iz 1288. (na latinskom jeziku i pismu) i Krčki statut 1388. godine (na hrvatskom jeziku i pismu/glagoljici²⁰). To čini i Bernardin sa svojim Modruškim

19 Najmladi Bernardinov stric, Ivan VII., bio je oženjen za pripadnicu obitelji Morosini (Maurocenu) koja je davala i mletačke duždeve. Knez je nastojao otok zadržati samo za sebe, pa se oslanja na Mlečice i ratuje s braćom. Prisivajanje pravno nije bilo moguće, jer je Bodulija obiteljski patrimonij, dakle, posjed svih Frankopana, i one veoma ugledne obitelji u Hrvatskoj i one manje poznatije, siromašne u službi Mlečića (pred skorim je izumiranjem) u Mlecima. Korvin je poslao vojsku radi zaposjedanja otoka; a Ivan VII. je zatražio i dobio pomoć Mlečića, te su Mađari izbačeni s otoka. No, Mlečići su Ivana uskoro zatočili u Veneciji, a otok 1480. prisvojili. Ivan je iz Venecije pobjegao Korvinu, sudjelovao u njegovu ratu s Habsburzima, kralj ga je imenovao načelnikom Beča, knez se posvadao s monarhom i — bježeći — umro na granici između Austrije i Mađarske. Prema legendi, zadnji Frankopan na Krku pokopan je na prostoru franjevačkoga samostana na krčkom o. Košljunu, u kojem se nalazi grobnica njegove kćerke Ane Katarine. Prigodom preminuća, prtljaga mu je opljačkana, ali ostao je jedino, sve do danas sačuvan »*Kločev glagoljaš*«, veoma dragocjena rukopisna knjiga, hrvatski kulturni spomenik. Mletačka je Republika zadržala otok sve do svoga raspada 1797. god. pod francuskim vojnim i drugim udarcima. U međuvremenu su njezine vladajuće strukture *šćave*, *šćavune*, tj. robove, i *bodule*, tj. *pseta* i njihov veoma bogati otok znatno osiromašili pretjeranom i neracionalnom gospodarskom eksploatacijom. Usp. M. Bolonić, I. Žic, *Otok Krk*, n. dj.

20 Npr., silovana krčka Bodulka tako je 1288. god. zaštićena te obeštećena na takve pravne načine, o kojima nema ni traga ni u sadašnjem zakonodavstvu Republike Hrvatske.

urbarom 1486. godine, dakako, također na hrvatskom jeziku i glagoljici, pa i iz praktičnih razloga, jer podložnici masovno sa svojih selišta pred Osmanlijama bježe i na njegove posjede; a one koji ostaju, osvajači privlače sebi, daju im olakšice, nastoje ih vojno osposobiti²¹. BjeGUNCE, pak, s istoka Frankopani šalju u napade i u Istru, gdje neki i ostaju²², primaju ih i na o. Krk i u vinodolska i druga susjedna područja²³. Počet će i masovnije bježanje pred Osmanlijama, pa tako i egzodus čak preko Jadrana, na tamošnje planinske prostore Abruzze; ovo je napose zanimljivo, jer dolaze na posjede tamošnjih i napuljskih Frangipana, koji smatraju za sebe da su podrijetlom i oni došljaci, hrvatski Frankopani. Seoba ima i drugamo, što dalje od neposredne opasnosti, u austrijske, mađarske i slovačke strane, a to su budući i današnji gradišćanski Hrvati. Ali, takvu tešku situaciju praktično je koristio i Habsburg, također nemilosrdan, pa zaposjeda (tadašnju) Rijeku, a kreće i na istok, preko tamošnjega potoka Rječine, prema susjednoj frankopanskoj, još uvijek bogatoj Trsatskoj gospositiji na istočnoj strani utoka Rječne u Riječki zaljev.

Tako i Bernardin, u tim veoma teškim nevremenima za sebe i za cijeli rod, mora 1491. i 1492. god. Habsburgu priznati pravo na nasljedstvo u Hrvatsko–Ugarskome Kraljevstvu. No, situacija je zaista takva da nema izbora — Osmanlije prodiru i u Kvarnersko primorje, a Habsburg ne pomaže. Na kraju, knez se opet mora opredjeljivati tako da je priznao i pojavu nove, čak i kraljevske sile u samome Budimu, poljske Jageloviće, koji su postali zadnji hrvatsko–ugarski vladajući monarsi.

3.

Sve do sada rečeno odraz je Bernardinova zaista velikoga političkoga i diplomatskoga te vojnoga snalaženja u teškim vremenima, pa i na zaista impresivan način; to se događalo — rekoh već — i tako da je sâm bio zet aragonskih vladajućih dinasta; a sada i njegovi potomci uspostavljaju ženidbene veze, čak npr. i s njemačkim Hohenzolernima i mađarskim Korvinima. Ali, politički se povezuje i sa Szapolyjima (Zapoljama) u dalekom Erdelju, na granici Mađarske i Rumunjske. I sâm putuje u Njemačku²⁴ i Veneciju²⁵, dolazi pred vrh tamošnjega svijeta, istupa pred vodećima

21 Opskrbljuju ih čak i konjima, u to doba rjeđim i skupocjenim životinjama.

22 To su Čići, rumunjskoga podrijetla, i danas u planinskim područjima Istre, u brdima Učke..

23 Među njima su također Rumunji, pa Vlasi te Srbi. No, uskoro se svi pohrvaćuju i postaju katolici.

24 Bernardini de Frangipanibus, commitis Segniae, Vegliae, Modrusiique, *Oratio pro Croatia Nurenbergae in senatu principum Germanie habita XIII Cl dec. An Chr. MDXXII*, bez mj. izd. i god.

25 U samoj metropoli mediteransko–europske sile, u Veneciji primljen je kao da je vladar. Ocijenjeno je da je pred vrhom Mlečića istupio kao — »Slaven«, dakle — Hrvat.

u tim zemljama, ali uzalud. Konkretnu pomoć u borbi za opstanak protiv Osmanlija i dalje ne dobiva ni on ni ostala teško ugrožena Hrvatska.

Međutim, znamenita *Antemurale christianitatis* pred Islamom za tadašnju Hrvatsku može se smatrati da je nastala upravo na temelju Bernardinove međunarodne djelatnosti; i to iz sadržaja njegovih javnih istupanja, dakle iz kneževe bogate i znalački intonirane javne retorike.

4.

Kršćanske su europske države shvaćale da je Bernardin iznimno ne samo zanimljiva već i sposobna ličnost; ali ipak mu ne pomažu. No, i Osmanlije su odavno dobro ocijenile i procijenile Bernardina kao dobroga i odlučnog ratnika te vještoga diplomata. Ipak, i pored stalnih udaraca sa svih strana, knez je stalno odbijao ponude Osmanlija o prijelazu na njihovu stranu; dakako, pritom će dalje ostati veoma uvaženi pripadnik države i društva golema Osmanskoga Carstva. Takvih primjera već ima među kršćanima, čak i veći broj, pa i u samoj Hrvatskoj²⁶. Očito je bio uvjereni kršćanin te je i zbog vjerskih razloga ostajao onakav kakav je oduvijek bio — kršćanin i pripadnik hrvatskoga etnosa. Štoviše, smogao je snage da opremi i odred koji je 1501. god. sudjelovao u pobjedi mladoga Korvina kod dalekoga Jajca. No, Osmanlije nadiru i dalje, stižu čak do Bernardinova grada/kaštela Grobnika

26 Samo na prvi pogled neobičan je slučaj, npr., zagrebačkoga svećenika, čak i kanonika Franje Filipovića, možda iz Jelkova kod Zagreba, u 16. stoljeću. Sudjelovao je, npr., u postupku protiv znamenitoga Franje Tahija, protiv koga je podignuta Gupčeva buna, sudionik je Sabora u Požunu, prepošt čazmanskoga Kaptola, itd. Dokazao se kao odličan ratnik u borbama protiv Osmanlija koji haraju i po zagrebačkim kaptolskim i biskupijskim posjedima, te je nazvan *Delipop*. Osmanlije su sve poduzele da uhvate toga neobičnoga kanonika i opasnoga ratnika, pa im je to 1573. god. i uspjelo. Odveden je u Istanbul. Za njegovo oslobođenje intervenirali su, npr., i ban/zagrebački biskup Drašković, čak i car/kralj Maksimilijan II. Kao što je bio običaj, moguć je bio njegov novčani otkup ili zamjena za, od kršćanske strane uhvaćene, istaknutije muslimane; Osmanlije su njegovo ratništvo visoko ocijenile i novčano procijenile. S obzirom na to da su kanonikov zagrebački Kaptol i Biskupija oklijevali da ga otkupe, a Osmanlije su mu odmah ponudile brojne beneficije i privilegije, očito veoma uvrijeđeni zagrebački kanonik prešao je na — islam! Odmah je dobio i begovsko zvanje i položaj te imetak u području Glamoča. Kao Mehmed-beg nastavio je ratovati, ali sada protiv svojih dojučerašnjih svećeničkih i kanoničkih kolega. Oformio je i obitelj, s temeljima u Bosanskoj krajini, među kojima ima i veoma uglednih pripadnika/potomaka. Veoma je zanimljiva sudbina, npr. Sulejmana Filipovića: bio je, npr. oficir Kr. Jugoslavije, pukovnik NDH, ministar u prvoj vladi DFJ te predsjednik vlade i Prezidija Narodne skupštine NR BiH. Zatim, npr., Nedim Filipović u 20. st. bio je historiograf, povjesničar, akademik Akademije nauka i umjetnosti BiH. Pejo Čošković, *Filipovići*, Hrvatski biografski leksikon, 4, Zagreb, 1998, str. 222–224; isti, *Franjo*, isto, str. 226–227; isti, *Nedim*, isto, str. 238–239.

ponad Riječkoga zaljeva (1520.). A s morske strane Mlečići i dalje sustavno haraju Bernardinovim posjedima, nastojeći se dočepati i preostalog dijela Kvarnera, pa su neko vrijeme držali i Trsat ponad istočnoga dijela kanjona Rječine. No, knez ipak uspijeva od njih vratiti taj grad/kaštel, sjedište gospoštije i sve uglednijega, čak kultnoga mjesta Majke Božje²⁷.

U svemu tome, dakako, pogađaju ga i najuži, obiteljski gubitci²⁸. Preostali su mu bili samo unuci/djeca Stjepan i Katarina, koje je imao njegov sin Ferdinand s Marijom Branković, kćerkom srpskoga despota Đurđa. Tako, je na drugi način, na duži rok gubio ranije i sada pokojne sina Krstu, znamenitoga vojskovođu, koji je bio utamničen u Veneciji i drugdje na Apeninskom poluotoku. Štoviše, Toma Bakač Erdödy, kao ugarski državni kancelar, koji je bio i kardinal i primas mađarski, te ujedno i upravitelj Senjske biskupije, pa čak službeni odgojitelj malodobnoga kralja Ludovika II., predložio je Veneciji da ne oslobodi zarobljenoga Krstu. Štoviše, Mlečićima predlaže da otme i Bernadinovu preostalu državinu. A to znači — izlaz Banske Hrvatske na Jadran, iako je ova bila u sastavu upravo Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva. Pa bi tako Kraljevstvo, čiji je kardinal Bakač kancelar — osim često blokiranoga Senja u Vojnoj krajini — ostalo bez ikakva izlaza u svijet morskim putovima.

5.

Iz svega do sada rečenoga, vidljiva je jedna visoko vrijedna karakteristika; naime, ne samo što je osobno bio hrabar čovjek, knez je uvijek bio i optimist, ničega se nije bojao i stalno je tražio i nalazio izlaz iz zaista brojnih nepogoda i za sebe i za obitelj i rod, a time i za svu tadašnju Hrvatsku i druge hrvatske prostore. Međutim, očito je da Bernardin sada, u 20–tim godinama 16. st. prvi put u životu ne vidi sebi i svojim budućnost. Tako god. 1522. ide prvi put u životu na zaista ponižavajući put u samu Veneciju, osvjedočenu višestoljetnu neprijateljicu Frankopana, željnu posjeda cijele hrvatske obale, koja i tada drži o. Krk i veliki dio obale; doduše, ova ga — rekosmo — prima kao vladara, ali od toga nema konkretne koristi. Iste godine sa svojim znamenitim govorom istupa i u Nürnbergu pred samim carskim državnim njemačkim saborom i Ferdinandom Habsburgom. Knez ne traži za sebe pomoć već za

27 U tome je osobito uspješan bio Bernardinov stric Martin, i sam ratnik protiv Osmanlija (sudjelovao je, npr., u drugoj Kosovskoj bitki). Podržavao je franjevece kao čuvare svetišta, odakle je Bogorodica preletjela Jadran i zauvijek se zadržala u Loretu.

28 Poumirali su mu ili poginuli kćerke Beatrica, Elizabeta, Marija Magdalena i Veronika, te sin Matija I., Krsto I. i Ferdinand, umrli su mu i unuci Krsto i Elizabeta.

(tadašnju) Hrvatsku; jer ukoliko ona padne, a ona je »predziđe kršćanstva«, prirodno će se, i to na neposrednom udaru, naći čak i sama Njemačka.

Dakako, sve je bilo uzalud. Tada kršćanski europski svijet ne prihvaća odgovornost, pogotovo u situaciji kad se za njega tako uporno bore Hrvati i Mađari. Ali, i zato — kako je već uobičajeno, za nesreće treba naći krivca: kreće glasina po Europi da bi Bernardin »*htio izdati ili otvoriti čitav kršćanski svijet*« Osmanlijama. Objeda je postala toliko »uvjerljiva« da knežev sin Krsto smatra potrebnim to demantirati čak pred samim papom, ponavljajući i očeve riječi da je upravo »*Hrvatska predziđe ili dver kršćanstva*«; ali, uzalud. A Bernardin i dalje živo svjedoči ono što je sin Krsto rekao pred nepovjerljivim papom i njegovim rimskim visokim katoličkim krugom: praktično, stalno odbija osmanlijske vojne i pljačkaške veoma oštre napade i njihove veoma privlačne ponude knezu za prijelaz na stranu Istambula.

Naime, da nonsens bude veći — upravo od kraja g. 1523. do početka 1525. Bernardina su Osmanlije napadali čak osam puta; i to gotovo svaki mjesec, pa su g. 1526. stigli čak i do Bakra na moru, inače još uvijek materijalno bogatoga grada. No, u tim veoma teškim ratnim nepogodama, konačno je knez, strateški računajući, morao napustiti dijelove svojih kopnenih posjeda; pa čak i znameniti grad/kaštel Modruš, dakle drugi poznati posjed knezova Krčkih. Naime, to je bio prvi posjed koji su knezovi Krčki dobili prelazeći s matičnoga o. Krka na susjedno hrvatsko kopno. Iz Modruša se mora ukloniti i tamošnji biskup. No, prelaskom Modruša u ruke Istambula, cijela tadašnja Hrvatska gubi svoje materijalno veoma unosno područje te dotadašnje čvrsto uporište na najkraćoj prometnici s mora prema unutrašnjosti (iako već bitno oštećenu Korvinovim otimanjem i prelaskom Senja u sastav Vojne krajine) te jednu od dokazanih odličnih i uspješnih mjesta otpora osvajačima. Ne treba ni podsjećati na to da je upravo tada došlo i do konačnoga sloma kršćanske vojske u Hrvatsko–Ugarskom Kraljevstvu, na Mohačkom polju, do gubitka života i posljednjega kralja. Dakako, i ovdje opet gubi život jedan Frankopan, i to Matija II., a poginuo je i muž Katarine Frankopan, koja je iz cetinske loze, dok joj je otac Ivan poginuo već u pokolju hrvatskoga plemstva i podložnika na Krbavskom polju.

6.

Bernardin nema povjerenja u Habsburga — da će taj stvarno pomoći u borbama protiv Osmanlija. Dugo je kao dječak, dečko i mladić živio u njihovoj najbližoj sredini, uz njih same i među njima, na njihovu dvoru i među pripadnicima vladajuće strukture njihove Monarhije. Dakle, u nastalim težim dinastijskim sukobima, knez

nije podržao Habsburga na prvom tzv. Cetinskom saboru dijela hrvatskoga plemstva koje ga je izabralo za hrvatskoga vladara; a taj je grad/kaštel kao mjesto kapitalnoga povijesnoga sastanka i — neplanirane odluke — utoliko zanimljiviji što su i sami posljednji Frankopani iz cetinske loze, a obojica su veoma visoki katolički dostojanstvenici/dužnosnici — kaločko–bački nadbiskupi u Mađarskoj, bili za teško ugroženoga erdeljskoga Zapolju na prijestolju hrvatsko–ugarskoga kralja, a ne za Ferdinanda Habsburga; za Zapolju su bili i zagrebački biskup Erdödy i senjski Jožefić. Takvo je rješenje kao i odluku imao i sabor drugoga dijela hrvatskoga plemstva, u Dubravi, kojega je pripremio Krsto, Bernardinov sin. Tako je Habsburg bio prisiljen tek u ratu s hrvatskim i mađarskim kršćanima stvarno postati i hrvatsko–ugarski kralj, do čije visoke časti mu je očito bilo stalno. I — ništa više od toga. Od njega nije bilo nikakve koristi, jer i dalje ne sprječava haranje istočnjaka, pa tako ni preko Hrvatske; dakako, ni pustošenje i prolazak preko Bernardinova posjeda, čak u druge hrvatske krajeve, te u talijansku Furlaniju, pa čak ni u periferna svoja, austrijska područja; a usto, sve su to sasvim kršćanska područja. Habsburg i njegovi ljudi ne reagiraju ni na prosvjede drugoga sabora hrvatskoga plemstva. Ali, zato taj Habsburg radije, čak i neposredno kreće na — kneza Bernardina.

Knezu, rekosmo, u međuvremenu, na životu ostaju samo dvoje iz obitelji — unuci Katarina i Stjepan, i to kao djeca. Tada, napokon, u visokoj starosti, i knez je diplomatski politički ocijenio da je ipak povoljnije neposredno se pokoriti Habsburgu.

7.

Smatra se da je Bernardin kao starac u visokim godinama života živio u gradu/kaštelu Grobniku, ponad Grobničkoga polja, odnosno iznad Riječkoga zaljeva, gdje se već nalazi (na lijevoj obali ušća Rječine u more) grad/kaštel Trsat na čelu Gospoštije, te Rijeka (na desnoj strani potoka Rječina). Ali, i u starosti je ostao nevjerovatno lucidan političar. Tako, dobro je znao — kad premine, mnogobrojni domaći i strani, stari i novi protivnici krenut će protiv njegova nasljednika, Stjepana, te će pljačkati, harati ili prisvajati dijelove ili čak i cijeli posjed njegova malodobnoga unuka. I što je učinio? Nevjerovatan, sasvim neočekivan, ali zaista dalekovidan političko/diplomatski potez: unukovim skrbnikom imenovao je dugogodišnjega — osim Osmanlija i Mlečića — najgorega protivnika, samoga — Ferdinanda I. Habsburga, vladara! Zašto?

I u tom se vidi odraz Bernardinova praktičnoga, velikoga životnoga iskustva, snalaženje u teškim i veoma tegobnim nevremenima, te upravo nevjerovatna politič-

ka i diplomatska vještina. Naime, preostala su njegova imanja ipak donosila znatan materijalni prihod; a usto, bila su — vinodolsko područje — i jedini sigurniji izlaz ugarskoga dijela Hasburške Monarhije u svijet preko mora. Osim toga, geostrateški su osobito važni, jer su bili i na najkraćem osmanlijskom ratničkom, pljačkaškom i osvajačkom putu prema drugim habsburškim zemljama, na sjeveru i na zapadu, te prema i dalje bogatomu Apeninskomu poluotoku. Dakako, očito još uvijek više nego mudri starac znao je i to da će habsburški upravitelji/namjesnici na posjedima njegova unuka dio prihoda zadržati za sebe, pa i protupravno, uzeti i više od dogovorene svote, dakako i samo za sebe. Ali, da to zadrže — i austrijsko/njemački upravitelji nastojat će dobro čuvati što bolju cjelinu posjeda i njegove prihode; stoga će posjedi ipak dočekati unukovu zrelost, i to njegove Bernardinove, frankopanske ozaljske loze. To se i dogodilo.

U tim prijelomnim trenucima nad Bernardinom, pa nad unukom Stjepanom, nadvila se još jedna opasnost; naime, za posjedima je počeo posezati novi neprijatelj, čak rođak, ali silovit u postupcima Nikola Zrinski, poznat kasnije i kao sigetski junak, naravno, i on mitski a ne i stvarni. Naime, taj je Zrinski postao muž jedine Bernardinove unuke, Stjepanove sestre Katarine, te je raznim nasilnim i brojnim drugim nečasnim načinima došao u posjed znatnoga dijela Stjepanovih imanja. Ipak, i u toj novoj nevolji, kao i toliko puta sada već pokojni djed Bernardin, čak se i ne baš snalažljivi unuk Stjepan ipak održao; dakako, ne tako bogat, niti moćan i ugledan kao djed.

IV.

I.

I na kraju, još samo nešto, ali također od kapitalne vrijednosti.

Naime, gospodarski, politički, teritorijalni i demografski rasap tadašnje Hrvatske, dakle Banske, u ugarskom dijelu Monarhije, nije, na sreću, pratio i kulturni raspad. Na to je bitnije utjecao i Bernardin. On je bio dobro obrazovan u ranom djetinjstvu u Modrušu, pa na habsburškom dvoru, o čem svjedoči i spomenuti odlično komponirani nirnberški govor na latinskome jeziku. O tome napose svjedoči i njegova produkcija glagoljicom pisanih tekstova; tako Eduard Hercigonja u naše dane s pravom govori o Bernardinovoj modruškoj, »*izvanredno lijepoj glagoljskoj listini*« iz 1497. godine. Tu su i već spomenuti *Modruški* iz 1486. i *Trsatski urbar* iz 1524. godine, kao i *Trsatski statut*. A to su povijesni spomenici zaista od iznimne

kulturne i znanstvene vrijednosti, napose za proučavanje gospodarskih, socijalnih, jezikoslovnih i onomastičkih dijelova hrvatske povijesti.

Štoviše, knez je u Grobniku držao čak i zasebni glagoljaški skriptorij. Tako, tadašnji kulturni i znanstveni djelatnik Primož Trubar kaže da je knez upravo u Grobniku Sv. pismo dao prevesti na hrvatski jezik; a to prevedeno djelo toliko je kvalitetno, da je korišteno i za objavljivanje tadašnjih sličnih izdanja protestantskoga pokreta (koji je u usponu).

I još nešto neobično za tadašnjega veoma visokoga aristokrata, pa i plemića, dakle feudalca uopće: kao što su već i ranije Frankopani pratili sudbinu svojih podložnika, slobodnih i neslobodnih, pa smo spomenuli veoma naprednoga sadržaja *Vinodolski zakon* (13. st.) i *Krčki statut* (14. st.), tako je i ovaj knez znao da plemstvo i Hrvatska u cjelini ne može opstati ukoliko se s podložnicima ne postupava — koliko/toliko — ipak kao s ljudima; dakako, i materijalna korist bit će ista ili veća na duži rok, jer se novac ne će morati trošiti bune i obnovu uništenih dobara. Tako je knez Bernardin — samo na prvi pogled nevjerojatno oštrom ocjenom — osuđivao nasilja Karlovića, koji se nije libio napadati pravno čak i plemstvo u Turopolju, iako je ono bilo — samo — seosko; tako se za Bernardina kaže da je za Karlovića kazao kako »uboge plemenite ljudi, otijući je poda se podbiti i sebi učiniti«, dakle pretvoriti ih čak i u robove.

Ne smijemo zaboraviti ni to, da je napuštajući starodrevni frankopanski i svoj Modruš, gradeći i podižući iz temelja grad Ogulin kao novi obrambeni kaštel na novoj obrambenoj liniji u stalnoj borbi protiv Osmanlija, knez pokazao i visoku kulturnu osobitost — oplemenio ga je obilježjima visokoga stila renesansnoga aristokratskog dvorca.

2.

Bernardinov je život — dug čak oko 80 godina — bitno obilježio početak stogodišnjega hrvatskoga rata s Osmanlijama; a s Mlečićima ionako nikad nije ni prestao. To je i doba propasti Bosanskoga Kraljevstva, djelomičnoga raspada života tadašnje Hrvatske (Banske), pa tako i frankopanskoga roda i frankopanskih obitelji²⁹. Ali upravo je knez bitno pridonio da je taj »ostatak ostataka« Hrvatske postalo zaista stvarno »predziđe kršćanstva«; pa čak i bez konkretne pomoći ostaloga kršćanskoga

29 Izumrli su njihovi antički, rimski–romanski pretci; izumrli su i srodnici, došljaci iz Hrvatske u abrucckom i napuljskom apeninskom području. I hrvatski su Frankopani istrijebljeni u 17. stoljeću. No, njihovi su se pripadnici do danas održali u najistočnijem dijelu Italije, nedaleko Trsta; njihov se grof/voditelj i najstariji član naziva — *Doimo*, tj. *Dujam*, kao i prvi njihov pripadnik na istočnoj obali Jadrana, prvi knez Krčki, znači i Frankopan — *Dujam*.

svijeta u Europi. Tako su ta Hrvatska, i Bernardin u njoj, bili glavni branitelji i prepreka daljnjih ratnih kretanja Istambula po Hrvatskoj, pa dalje, u slovenske, austrijske i talijanske krajeve.

Štoviše, nekadašnji posjedi Bernardina i njegovih predaka i potomaka, i danas su u cjelini naseljeni potomcima mletačkih, pa potonjih talijansko–iredentističkih i fašističkih *šćavuna*, *šćava*, tj. robova, i *bodula*, tj. pseta. A razlog tome — nikada Osmanlije, a pogotovo životno zainteresirani i siloviti Mlečići nisu uspjeli prisvojiti osnovni dio Bernardinove primorsko–goranske državine u zapadnoj Hrvatskoj, niti odnaroditi knežev oteti matični o. Krk. Pa su kao glagoljaški, dakle hrvatski prostori dočekali, eto, i naše dane.

3.

Knez Bernardin Frankopan pripadnik je visokoga aristokratskoga, feudalnoga svijeta i društva u Europi u počecima novoga vijeka; toj je Europi pripadala i Hrvatska, sa svim raskomadanim dijelovima — do pojave Osmanlija s Istoka. Kao feudalac imao je i kmetove, dakle, znao se ponašati prema tim podložnicima kao i drugi feudanci, vjerojatno i nasilno. Međutim, ono što odvaja knezove Krčke, Modruške, Vinodolske, Senjske, Cetinske, Ozaljske, itd., jesu i pisani dokumenti, poput više puta spomenutoga *Vinodosloga zakona* iz 1288. i *Krčkoga statuta* iz 1388., Bernardinova *Modruškoga urbara* iz 1486., itd. A i sâm se Bernardin na osobit i osebujan način svojih djelom izdvaja iz plejade od oko 200 — do sada — poznatih Frankopanki i Frankopana. To je osjetio već i V. Klaić, jedan od najvećih hrvatskih povijesnih znanstvenika i stručnjaka za povijest roda/obitelji Frankopan, pa je svoju prvu knjigu 1901. g. o Frankopanima završio upravo s Bernardinom; očito je namjeravao drugi svezak započeti s tim knezom, ali, nažalost, inače veoma plodan historiograf Klaić to nije ostvario. Ali vrijedi prenijeti njegovo mišljenje/ocjenu:

»*Ostavio je knez Stjepan za sobom jedinca sina B e r n a r d i n a i lijep broj unučadi (pulchra nepotum prole). Knez Bernardin bio je 'muž neukrotive hrabrosti i smjelosti' (Indominatae fortitudinis et audaciae), a takav je i trebao u ona teška vremena, koja su za Frankopane i čitavu Hrvatsku domala svanula*«³⁰.

Tako se i dogodilo, pa je o tom riječ i u ovome prilogu. A knez Bernardin Frankopan Ozaljski, vlasni Grobnika, Modruša, Ogulina — itd., bio je jedan od zaista malobrojnih, veoma istaknutih, umnih, i zaslužnih hrvatskih aristokrata/feudalaca, i to kao političar, diplomat, ratnik, vjernik, gospodarstvenik, kulturnjak,

30 V. Klaić, *Krčki knezovi Frankopani*, n. dj., str. 296.

graditelj, itd. Bio je čvrsti privrženik hrvatskoga etnosa, staroslavenske/starohrvatske Službe Božje i hrvatske, glagoljaške povijesti svoje državine i svojih podložnika, pa je i sam sudjelovao u stvaranju i očuvanju veoma bogate glagoljaške baštine. Tomu je žrtvovao mnogo toga, ne prodajući se za znatne povlastice i materijalna dobra koje su mu nudili Osmanlije, iako ga kršćanski europski svijet nije pomagao u borbi protiv njih. Njegovo djelo ima refleksije koje se živo protežu čak i do naših dana, u 21. stoljeću. Stoga njemu osobno i njegovu djelu treba posvećivati i dalje zasebnu istraživačku znanstvenu i stručnu historiografsku te, naravno, i općenito, publicističku pažnju. Dakako, koristeći pri tome vrela.

Najuzi izbor literature

Napomena. – Ovdje se ne donose bibliografski podatci o izdanjima — knjigama, zbornicima, raspravama, člancima i dr. — koja su objavljena nakon ediranja u bilješkama spomenute moje rasprave »*Prilog životopisu Bernardina Frankopana (s izborom literature)*«, Sv. Vid, Zbornik, 4, Rijeka, 1999, str. 21–51, Summary: »*A contribution to the biography of Bernardin Frankopan*«, str. 51, koja ima 261 jedinica u »*Izboru literature*«, str. 45–51. Ta se nova literatura, objavljena poslije 1999. god. ionako nalazi navedena u ovom svesku *Modruškoga zbornika*.

Samu Barabás–Lajos Thallóczy, *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára*, sv. 1–2, Budimpešta, 1910. i 1913.

Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Pravnopovijesne studije*, Zagreb, 1985.

Mihovil Bolonić, »Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša«, *Senjski zbornik* 6, Senj, 1973–75, str. 81–139.

Mile Bogović, »Crkvene prilike u Rijeci i biskupijama senjskoj i modruškoj u Kožičičevo doba«, u: *Zbornik radova o Šimunu Kožičiću Benji*, Zagreb, 1991.

Stjepan Brodarić, *Mohačka bitka 1526*, Vinkovci, 1990.

Franjo Bučar, *Povijest hrvatske protestantske književnosti za vrijeme reformacije*, Zagreb, 1910.

Milutin Cihlar Nehajev, *Vuci. O četiristotoj obljetnici smrti Krste Frankopana, kneza Krčkog, Senjskog i Modruškog. 27. IX. 1527.–27. IX. 1927.*, Zagreb, 1928.

Milutin Cihlar Nehajev, *Vuci*, Zagreb, 1995. Josip Vončina, *Roman Vuci Milutina Cihlar Nehajeva*, str. 347–358 i lit. na str. 379–384.

- Lovorka Čoralić, »Iseljavanje stanovnika Modruša i njihov život u Veneciji u 15. i u prvoj polovici 16. stoljeća«, *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, str. 79–100.
- Ivan Črnčić, *Najstarija poviest Krčkoj, Osorskoj, Rabskoj, Senjskoj i Krbavskoj biskupiji*, Rim, 1867.
- Nedjeljko Fabio, *Uvod u čitanje romana »Vuci« Milutina Cihlara Nehajeva*, u: N. Fabio, *Štavljenje štiva. Eseji i sinteza*, Zagreb, 1977, str. 251–268.
- Camillo Transmundo–Frangipane, auctore dynasta Camillo Transmundo–Frangipane, ex ducibus Mirabelli, *De Frangipanibus Illyricis eorumque consagueneis commentarium*, Rim, 1870.
- Vilhelm Fraknò, *Matthias Corvinus König von Ungarn*, Freiburg, Breslau, 1891.
- Bernardini de Frangepanibus, commitis Segniae, Vegliae, Modrusiique, *Oratio pro Croatia Nurenbergae in senatu principum Germaniae habita XIII Cl Dec. An Chr. MDXXII*, bez mj. izd. i god.
- Krsto Frankopan, *Oratio et memoriale ad Adrianum Sextum, Pont. Max. Christophori de Frangepanibus MDXXII Cal. Iulii*.
- From Hunyadi to Rakoczi: War and Society in Late Medieval and Early Modern Hungary*, Brooklyn, 1982.
- Gorski kotar*, Delnice, 1981.
- Govori protiv Turaka*, Split, 1983.
- Borislav Grgin, »Senj i Vinodol između kralja Matijaša Korvina, Frankopana i Venecije (1465–1471)«, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta*, 28, Zagreb, 1979, str. 47–61.
- Eduard Hercigonja, *Nad iskonom hrvatske knjige. Rasprave o hrvatskologoljskom srednjovjekovlju*, Zagreb, 1983.
- Eduard Hercigonja, *Tropismena i trojezična kultura hrvatskog srednjovjekovlja*, u: *Pisana riječ u Hrvatskoj*, Zagreb, 1985. str. 39–79 i 141–142; i posebno, dop. izd., Zagreb 1994.
- History of Hungary*, New York, 1990.
- Antal Hodinka–Lajos Thallöczy, *Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum*, 1, Budimpešta, 1903.
- Ivo Horvat, »Thodeov roman o Frankopanovu prstenu«, *Vienac*, XXXVI, 3, Zagreb, svibnja 1944, str. 94–96.
- Hrvatske povijesne građevine*, Zagreb, 1902.
- Stjepan Ivšić, »Hrvatska dijaspora u XVI. vijeku«, *Ljetopis JAZU za 1936/37*, 50, Zagreb, 1938, str. 99–1001.

- Šime Jurić, *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis. Pars I. Opere scriptorum Latinorum natione Croatorum usque ad annum MDCCCLVIII typis aedita. Tomus I. Indeks alphabeticis. Fasciculus I. A–E*, str. 1–190, 2. *F–Pa*, str. 191–428, 3. *Pa–Ž*, str. 429–683. *Tomus III. Indeks systematicus*, str. XII–380, Zagreb, 1968–71, *Additamentum I. ad tomus I. et II.*, Zagreb, 1982, str. XII+202.
- Stanko Jug, *Turski napadi na Kranjsko in Primorsko do prve tretjine 16. stoletja. Kronologija, obseg in upadna pota*, Ljubljana, 1943.
- Nada Klaić, »Bernardin Ozaljski«, *Enciklopedija Jugoslavije*, 3, Zagreb, 1958, str. 388.
- Nada Klaić, »Knezovi Frankapani kao krčka vlastela«, *Krčki zbornik*, 1, Krk, 1970, str. 125–187.
- Vjekoslav Klaić, »Hrvatska plemena od XII. do XVI. stoljeća«, *Rad JAZU*, 130, Zagreb, 1897, str. 1–88.
- Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani. Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.). Sa 41 slikom i rodoslovnom tablom Frankapana*, Zagreb, 1901; 2. izd., Rijeka, 1991; 3. izd., *Krčki zbornik*, 25, Krk, 1991; 4. izd., Posebno izdanje Povijesnog društva o. Krka, 19, Krk, 1991. Izd. iz 1991. imaju i pogovor: P. Strčić, *Klaićev pristup fenomenu krčkih knezova Frankopana*, str. XIII–XXVIII.
- Danilo Klen, »Urbar i popis prihoda Trsata (1524–1601)«, *Vjesnik historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu*, 16, Rijeka, 1971, str. 7–50.
- Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka, Zagreb, 1988.
- Krbavska bitka i njezine posljedice*, Zagreb, 1997.
- Milan Kruhek–Z. Horvat, »Castrum Thersan et civitas Modrussa. Povijesni i topografski pregled«, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 16, Zagreb, 1990, str. 89–132.
- Milan Kruhek, *Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća*, Zagreb, 1995.
- Ivan Kukuljević Sakcinski, »Beatrica Frankapan i njezin rod«, *Vienac*, XVII, Zagreb, 1985, u nizu brojeva.
- Ivan Kukuljević Sakcinski, *Beatrica Frankapan i njezin rod*, Zagreb, 1885.
- Ivan Kukuljević Sakcinski, *Grad Ozalj. Neke gradine i gradovi u Kraljevini Hrvatskoj*, Zagreb, 1869.
- Miroslav Kurelac, »Hrvatski protuturski pisci XV. stoljeća«, u: *Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti*, 1, Zagreb, 1998, str. 77–92.

- Emilij Laszowski, *Gorski kotar i Vinodol. Dio državine knezova Frankopana i Zrinskih. Mjestopisne i povijesne crtice*, Zagreb, 1923.
- Emilij Laszowski, *Popis i procjena dobara kneza Stjepana Frankopana Ozaljsko god. 1558*, *Starine*, 30, Zagreb, 1902, str. 177–211.
- Simeon Ljubić, *Commisiones et relationes Venetae, Tomus I, annorum 1433–1527, Zagreb, 1876, Tomus II, annorum 1525–1553, Zagreb, 1877.*
- Irvin Lukežić, *Grobnički biografski leksikon*, Rijeka, 1994.
- Mile Magdić, *Topografija i povijest Ogulina*, Zagreb, 1926.
- Lujo Margetić, »Cetinski sabori u 1527.«, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, str. 35–43.
- Lujo Margetić, »Državnopravni položaj Hrvatske u doba Krbavske bitke«, *Rad HAZU*, 33, Zagreb, 1995, str. 5–22.
- Lujo Margetić, *Iz vinodolske prošlosti. Pravni izvori i rasprave*, Rijeka, 1980.
- Lujo Margetić, *Rijeka. Vinodol. Istra. Studije*. Rijeka, 1990.
- Ivo Marochino, *Grad Bakar kroz vjekove*, Bakar, 1978.
- Ivo Mažuran, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Zagreb, 1998.
- Matija Mesić, »O životu i djelih Kneza Krsta Frankopana. Izvod iz rasprave pravoga člana M. Mesića«, *Rad JAZU*, 21, Zagreb, 1872, str. 199–202.
- Matija Mesić, *Život Nikole Zrinskoga Sigetskoga junaka*, Zagreb, 1866.
- Sonja Miculinić, *Grad Grobnički*, Grobnički zbornik I., Rijeka, 1988, str. 119–161.
- Anica Nazor, »Glagoljski rukopisi s vinodolskog područja«, *Novljanski zbornik*, 3, Novi Vinodolski, 1995, str. 43–68.
- Louis Neustadt, *Markgraf Georg von Brandenburg als Erzieher am ungarischen Hofe*, Bresslau, 1883.
- Aleksije Olesnicki, »Bezimeni turski ljetopisac o bojevima turaka sa Hrvatima godine 1491. i 1493.«, *Rad JAZU*, 245, Zagreb, 1933, str. 210–219.
- Aleksije Olesnicki, »Bošnjak Hadum Jakub paša, pobjednik na Krbavskom polju. (Pokušaj njegova potanjeg životopisa)«, *Rad JAZU*, 264, Zagreb, 1938, str. 123–160.
- Aleksije Olesnicki, »Krbavski razboj po Sa'd-ud-dinu« — *Nastavni vjesnik*, XLIII, 6–10, Zagreb, 1934–1935, str. 85–208.
- Makso Pelozza, »Razvoj crkvenopokrajinske pripadnosti Senjske i Krbavsko-modrugačke županije«, *Senjski zbornik*, 6, Senj, 1977, str. 219–260, p. o.
- Posljednji Zrinski i Frankopani*, Zagreb, 1908.
- Povijest Rijeke*, Rijeka, 1988, 1989.
- Franjo Rački, »Izvodi za jugoslavensku poviest iz dnevnika Marina ml. Sanuda za godinu 1526–1533«, *Starine*, 15, Zagreb, 1883, str. 177–240.

- Tomislav Raukar, »Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje«, *Historijski zbornik*, 36, Zagreb, 1983, str. 113–140.
- Tomislav Raukar, *Hrvatsko srednjovjekovlje. Prostor, ljudi, ideje*, Zagreb, 1997.
- Tomislav Raukar, »Krbavska bitka u europskoj povijesti«, *Vjesnik HAZU*, IV, 6–7, Zagreb, 1995, str. 17–21.
- Marino Sanudo, *I diarii di Marino Sanudo (1496–1533)*, 1–58, Venecija, 1879–1903.
- Gyula Schönherr, *Hunyadi Corvin János (1473–1504)*, Budimpešta, 1894.
- Senjski glagoljaški krug 1248–1508. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa održanog u Zagrebu 21. i 22. studenog 1994. godine u povodu 500. obljetnice senjskoga glagoljskoga misala iz 1494. godine*, Zagreb, 1998.
- Vasko Simoniti, *Turki so v deželi že. Turški upadi na slovensko ozemlje v 15. in 16. stoletju*, Celje, 1990.
- Željko Sirk, »Srednjovjekovni gradovi Gacke i Senjskog primorja«, *Grad Otočac*, 5, Otočac, 1999, str. 41–54.
- Manoilo Sladović, *Poviesti Biskupijah Senjske i Modruške ili Krbavske*, Trst, 1856.
- Petar Strčić, »Frankopan (Frankopan)«, *Hrvatski biografski leksikon* 4, Zagreb, 1998, str. 387–398.
- Petar Strčić, *Frankopan, Beatrica (Corvin, de Frangepanibus, a Frangepan; Beatrice, Beatrix)* isto, str. 399.
- Petar Strčić, *Frankopan, Bernardin Ozaljski (de Frankapanibus; Bernardinus)*, isto, str. 399–401.
- Petar Strčić, *Frankopan, Krsto I. Brinjski (Frangapan, de Frangepanibus; Christophorus)*, isto, str. 414–415.
- Petar Strčić, *Frankopan, Stjepan III. (II.) Modruški (de Frangepan, de Frangepanibus; Stephan, Stephanus)*, isto, str. 422–423.
- Petar Strčić, »Znameniti iz roda Krčkih knezova/Frankopana«, *Krčki kalendar*, 1994, Krk, 1994, str. 46–52.
- Rudolf Strohal, *Uz Lujzinsku cestu*, Zagreb, 1935.
- uro Szabo, *Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj*, Zagreb, 1920.
- Ferenc Szakáli, »Phase of Turco–Hungarian Warfare before the Battle of Mohacz (1365–1526)«, *Acta orientalia scientiarum Hungariae*, XXXIII, 1, Budimpešta, 1979, str. 65–111.
- Franjo Šanjek, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata. Srednji vijek*, Zagreb, 1993.
- Jaroslav Šidak, *Historijska čitanka za Hrvatsku povijest. I. do ukidanja feudalnih odnosa u Hrvatskoj god. 1848*, Zagreb, 1952.
- Ferdo Šišić, *Bitka na Krbavskom polju 1493. Istorijska rasprava*, Zagreb, 1893.

- Ferdo Šišić, »Izbor Ferdinanda I. Hrvatskim kraljem«, *Starohrvatska prosvjeta*, n.s., 1, Knin, Zagreb, 1927, str. 15–44.
- Ferdo Šišić, »Politika Hasburgovaca spram Hrvata do Leopolda I.«, *Rad JAZU*, 266, Zagreb, 1939, str. 93–148.
- Ferdo Šišić, »Rukovet spomenika o Hercegu Ivanišu Korvinu i o borbama Hrvata s Turcima (1473–1496)«, *Starine*, 38, Zagreb, 1937, str. 1–180.
- Đuro Šurmin, *Acta Croatica. Hrvatski spomenici*, 1., Zagreb, 1898.
- Henry Thode, *Der Ring des Frangipani. Ein Erlebnis*, Frankfurt na Majni, 1895; do 1926., Berlin, objavljeno je devet. izd. na njemačkom jeziku; na engl. jez. London, 1901.; *Frankopanov prsten. Doživljaj*. Zagreb, 1944., Rijeka, 1992.
- Ivan Tomašić, »Chronicon breve Regni Croatiae. Joannis Tomasich Minoritae. Kratki ljetopis hrvatski Ivana Tomašića malobračanina«, *Arkiv za povjesnicu Jugoslovensku*, 9, Zagreb, 1868, str.1–34.
- Vojna krajina. Povijesni pregled – historiografija – rasprave*, Zagreb, 1984.
- Trsat od davnih do današnjih dana*, Rijeka, 1982.
- Velika župa Modruš. Sa 51. slikom u tekstu i jednim zemljovidom*, Zagreb, 1943.
- Vladimir Vratović, *Hrvatski latinizam u kontekstu hrvatske i europske književnosti*, u: Hrvatska književnost u europskom kontekstu, Zagreb, 1978.
- Gustav Wenzel, *Frangepán Kristóf velencei fogsága* – Budimpešta, 1850, 1851.
- Gustav Wenzel, *Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetélez*, Budimpešta, 1884.
100. Moritz Wetner, *Die Frangepan* – Adler, Neu Folge, IV, Beč, 1894, str. 1–46.
- Joško Zaninović, »Kako je biskup, ban i vranski prior Petar Berislavić pribavio Hrvatskoj naslov 'Predziđe kršćanstva'«, *Croatica Christiana Periodica*, XVIII, 33, Zagreb, 1994, str. 109–134.
- Zbornik radova o Šimunu Kožičiću Benji*, Zagreb, 1991.
- Ingrid Žic, »U potrazi za Frankopanskim kaštelima«, Rijeka, 1996., 2. izd., *Krčki zbornik*, 36, Krk, 1996.
- Nikola Žic, »Govori Frankopana za obranu Hrvatske od Turaka«, *Obzor*, LXXIII, 291, Zagreb, 1932, str. 6.
- Nikola Žic, »Govor Krste Frankopana Papi Hadrijanu VI.«, *isto*, LXXV, 18–21, 1934, str. 4.

Summary

One of the most renowned noble families in the history of the Croats are the Princes of Krk, subsequently also known as Princes of Modruški, Vinodol, Senj etc. Among them there were Croat viceroys/Bans, a Danish royal governor in Sweden, the archbishop in Hungary, generals in the Military frontier, diplomats, men of letters, architects etc. As descendants of the ancient Roman patrician family, in the early 12th century they became Venetian feudal lords of the very rich Island of Krk in Northern Adriatics. In the 15th century, their relatives in Rome and the Pope himself confirmed their Frankopan affiliation. While residing on Krk, they kept gaining landed properties on other islands and in Croatian inland, as well as in neighbouring and other European countries. In certain aspects they even became independent feudal lords. From the 15th century onwards they suffered utmost damage and losses under the attacks of the Venetian Republic, the Ottoman Empire, the king Mathias Korvin and the Habsburgs. The last member of the Frankopan family from Croatia was executed by the Habsburgs in the 17th century and his lands were confiscated. Among the members of that noble family Bernardin who lived in the 15th and 16th centuries was particularly important and distinguished figure. However, the historiography did not pay enough attention to him, although he was praised by the most distinguished Croatian historian of the Frankopan family V. Klaić as early as the year 1901. Klaić has even concluded his work on the Frankopans by the section in which he praised Bernardin. Finally, in the year 2008 the scientific symposium on Bernardin and on the struggle for survival of Croatia of his age was organized in Ogulin.